

גיליון מס' 608 שלח
תשפ"ה שנה שלוש עשרה

נודב ע"י קרן מורשת בישראל בארה"ב
בהתנדבות לבס של הסגן נשיא האירגון
הרב דר. יוסף דב פרעגער
ועמו הרב דוד כץ שליט"א מנהל האירגון
שהקב"ה ישמור עמו ישראל לעד ויתן לנו כח
וחיזוק להתחזק באמונה ובבטחון

דברי שי"ח

ממרח רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - עת צרה ליעקב וממנה יושע (ירמי' ל' ז')

בענין תפילה בעת צרה דאורייתא

מי שמפחד ושואל אם לנסוע לחו"ל

שאלו רבינו זצ"ל במה שכתב החינוך (מצוה תל"ג) לדעת הרמב"ם מקיימים חיוב תפילה דאורייתא באמירת צרכי עמך מרובים, דהא להרמב"ם הלכות תפילה (פ"א ה"ב) בענין שבח מקודם והודאה אח"כ, ובכס"מ שם נראה דהוא מדאורייתא כדילפי' מקראי דואתחנן בברכות (ל"ב א'), וזה אין בצרכי עמך מרובים, והשיב, דכיון שלא מעכב לא חייבוהו חכמים בזה במקום סכנה עכ"ד, (דעת נוטה תפילה תשובה כ' ועי' באר חפרה שרים עמוד של"ו דבעת צרה גם להרמב"ם סגי בהכי ועי' בס' כאיל תערג גדולי הדורות עמוד שצ"ה, שהביא רה"י מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל שמרן הגרי"ז מברסק זצ"ל היה חוזר הרבה פעמים במשך היום פסוק לישועתך קויתי ה', ואמר שיוצא בזה ידי חיוב תפילה בעת צרה, והיה אומר זה גם כשהיה לו קושיא בתלמודו, דג"ז עת צרה, עי' בס' עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ב עמוד שפ"ב שתמיד היה שגור על לשונו לומר הפסוק לישועתך קויתי ה', ובס' הרב מברסק ח"ג עמוד תק"ז שלעתים במהלך שיעוריו בסוגיות החמורות כאשר היה ניכר לכל השומעים כי הוא מתייגע במאד לחדור לעומק העניינים ומתאמץ בהסבירו אותם לשומעי לקחו היו מבחינים כי תוך כדי כך ממלמל הוא כמה מילים בלחש כמו לעצמו כשהיטו אזנם שמעו כי היו אלו מילות הפסוק לישועתך קויתי ה', ובס' אעלה בתמר עמוד ע"ז כ' דאף למש"כ הרמב"ם דחיוב מצות תפילה הוא כשאומר שבח בקשה והודאה כל זה לענין חיוב תפילה דאורייתא בכל יום, אבל מה שנהג הגרי"ז לומר לישועתך קויתי ה' היה מדין תפילה בעת צרה ולזה מספיק אמירת פסוק זה).

אמר רבינו זצ"ל, בודאי יש להרבות בתפילה, אבל בני תורה אין להם לפחד כי תורה מגנא ומצלא, והביא רבינו ממרח החזו"א שבבני ברק לא יפלו פצצות, ואמר דזה בזכות שמוקפת באלפי דפי גמרא, וכתב רבינו זצ"ל במכתבו דכדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעה"ד (ברכות ט' א'), ור"ש ס"ל בספרי עקב (סי' ל"ח) דאין כבוד לצדיקים שדבריהן קיימים בחייהן ובטלין לאחר מיתתם וא"א שיהיה כן, ובודאי יתקיים גם היום ואין לפחד כלל, (אגרות וכתבים דרך אמונה אגרת רכ"ג, ואמר שיצא מגדרו בכתב ובע"פ להרגיע האנשים כי ד"ז הוא בכלל סכנת פיק"נ).

אמירת שיר של פגעים (יושב בסתר)

בגמ' שבועות (ט"ו ב') אמרו דאע"פ שאסור להתרפאות בד"ת שרי לומר שיר של פגעים להגן, וכן מובא בש"ע (או"ח סי' רל"ט) לאומרו קודם השינה, ורבינו זצ"ל הלך לישון מעט ביום, וכבר הלך להרדם, ושאל אם הקערה של נעגל וואסער מכוסה מתחת למטה, כי רבינו זצ"ל היה מקפיד לא לומר דבר שבקדושה ליד קערה זו, ושאלו לרבינו מה הטעם ששואל, האם כי רוצה להרהר בדברי תורה, ואמר, כיון שרוצה לומר ויהי נועם יושב בסתר כמבואר במשנה ברורה (סי' רל"ט סק"ח) שגם בשינת יום אומרים קודם לכן ויהי נועם, (להדבק ח"ב עמוד קמ"ב).

ומובא שם (עמוד שי"א) מה שספרה הרבנית ע"ה שבזמן המלחמה בשנת תש"ח אני הייתי הבת הגדולה בבית ולא הרשיתי לאף אחת לצאת לרחוב ולהסתכן אלא רק אני הלכתי והסבא ר' ארי' לוי זצ"ל הלך עמי חלק מהדרך, וכל הדרך הי' אומר פרק צ"א שבתהילים יושב בסתר עליון שזה שיר של פגעים, עי' בשבועות (ט"ו ב') וכן בזה"ק הקדמת בראשית (י"ד ב').

ומובא בארחות רבינו (ח"ד מהדו"ח עמוד שכ"ה) שסיפר רבינו זצ"ל שמנהג החזו"א היה כשחזר מהלויה לומר בבית ויהי נועם. וכ"ה באגרות וכתבים דרך אמונה בהוראות והנהגות ממרח החזו"א (עניני שמחות אות מ"ד) ועי' ביו"ד (סי' שע"ו ס"ד).

נשאל רבינו זצ"ל, במה שכתב החינוך (מצוה תל"ג) לדעת הרמב"ם מקיימים חיוב תפילה דאורייתא באמירת צרכי עמך מרובים, דהא להרמב"ם הלכות תפילה (פ"א ה"ב) בענין שבח מקודם והודאה אח"כ, ובכס"מ שם נראה דהוא מדאורייתא כדילפי' מקראי דואתחנן בברכות (ל"ב א'), וזה אין בצרכי עמך מרובים, והשיב, דכיון שלא מעכב לא חייבוהו חכמים בזה במקום סכנה עכ"ד, (דעת נוטה תפילה תשובה כ' ועי' באר חפרה שרים עמוד של"ו דבעת צרה גם להרמב"ם סגי בהכי ועי' בס' כאיל תערג גדולי הדורות עמוד שצ"ה, שהביא רה"י מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל שמרן הגרי"ז מברסק זצ"ל היה חוזר הרבה פעמים במשך היום פסוק לישועתך קויתי ה', ואמר שיוצא בזה ידי חיוב תפילה בעת צרה, והיה אומר זה גם כשהיה לו קושיא בתלמודו, דג"ז עת צרה, עי' בס' עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ב עמוד שפ"ב שתמיד היה שגור על לשונו לומר הפסוק לישועתך קויתי ה', ובס' הרב מברסק ח"ג עמוד תק"ז שלעתים במהלך שיעוריו בסוגיות החמורות כאשר היה ניכר לכל השומעים כי הוא מתייגע במאד לחדור לעומק העניינים ומתאמץ בהסבירו אותם לשומעי לקחו היו מבחינים כי תוך כדי כך ממלמל הוא כמה מילים בלחש כמו לעצמו כשהיטו אזנם שמעו כי היו אלו מילות הפסוק לישועתך קויתי ה', ובס' אעלה בתמר עמוד ע"ז כ' דאף למש"כ הרמב"ם דחיוב מצות תפילה הוא כשאומר שבח בקשה והודאה כל זה לענין חיוב תפילה דאורייתא בכל יום, אבל מה שנהג הגרי"ז לומר לישועתך קויתי ה' היה מדין תפילה בעת צרה ולזה מספיק אמירת פסוק זה).

תפילה ותורה בעת צרה בכל לבבכם

כתב רבינו זצ"ל בביאור ההלכה בדרך אמונה הלכות שמיטה ויובל (פי"ג ה"ג) מהמדרש תנחומא פ' מטות (סי' ג') אלף למטה אלף למטה י"ב אלף חלוצי צבא וי"ב אלף לתפלה, ובמדרש אי' (איני זוכר כעת מקומו) שדוד כשהי' שולח למלחמה הי' מושיב כנגדן ללמוד תורה שבזכות התורה יצלו, ובמכות (ו' א') עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה, ובסנהדרין (מ"ט א') אלמלא דוד לא עשה יואב מלחמה פירש"י אלמלא דוד שהי' עוסק בתורה לא עשה יואב מלחמה אבל זכותו של דוד עומדת לו ליואב במלחמותיו של דוד, ובזה"ק פ' בשלח (נ"ח א') לית מלה בעלמא דיתבר חיליהן דעמין עכ"ם בר בשעתא דישאל מתעסקין באורייתא דכל זמן דישאל מתעסקין באורייתא ימינא אתתקף ואתבר חילא ותוקפא דעכו"ם ובשעתא דישאל לא מתעסקין באורייתא שמאלא אתתקף ואתתקף חיליהן דעכו"ם ושלטין עלייהו. ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל
תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטוף

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה 4310

ואמר רבינו זצ"ל, זה בא כדי להודיענו שאנו תמיד בידי של הקב"ה, ולא כוחי ועוצם ידי, והוסיף, תמיד היה כך, רק שלא ידעו כל מה שקורה, היום על ידי התקשורת יודעים יותר, צריך לומר להם שהלומדים יתחזקו בלימוד התורה ויסיפו אומץ בקביעות עיתים לתורה, והללו שאינם לומדים שיתחזקו בתפילה, יש כל כך הרבה אסונות והמצב הוא נורא, אלו חבלי משיח, חשבו שבארץ ישראל כבר הגיעו למקום הנכון ללא כל סכנה ופחד, והקב"ה רוצה לעורר אותנו שלא נהיה בטוחים, ונעשה תשובה, כל הנעשה הוא לעורר בתשובה להיטיב דרכי, באיזה פרט עלינו לשוב בתשובה, כל א' צריך לדעת במה פרוץ, ובזה לתקן.

ותפקידנו הוא להתפלל, הענין הקשה הזה מחדד ומזכיר לנו כי האדם לא בטוח כלום במה שיש לו, ואינו יודע מה יהיה מחר, והוא תלוי ועומד תמיד ברצון ה' וזה מעורר את האדם, ה' ירחם, מ'יר זיינען כסדר ביד השי"ת, היינו, אנחנו כסדר ביד ה'.

ונשאל מה לומר לבני חו"ל, לחיזוק בעת מצב של מלחמה כאן בא"י, והשיב רבינו זצ"ל, שיתחזקו בתפילה, והוסיף, ואיזו תפילה הנה בגמ' ברכות (ל"ב ב') אמר ר' אלעזר גדולה תפילה יותר ממעשים טובים וכו' ואמרו גדולה תפלה יותר מן הקרבנות וכו' ולכאורה יש לשאול הרי לרוב פוסקים תפלה דרבנן, ואם זה כל כך גדול יותר מקרבנות, הרי בקרבנות יש כמה וכמה עשין, ולמה בתפלה אין מצוות עשה, אלא תפלה צריך שיתפלל כי הוא מרגיש שהוא מתפלל לה' אבל אם מתפלל כי נתחייב במצוה להתפלל כמו קרבן חסר בתפילה תפילה דארף זאך דאוענען, היינו שמרגיש שהוא צריך להתפלל, ולא שהוא חובה עליו, זהו עיקר מהותה של תפילה ע"כ.

והובא שם דברי הרמב"ן בהשגות על ספר המצוות להרמב"ם (מצות עשה ה) ועיקר הכתוב ולעבדו בכל לבבכם מצות עשה שתהיה כל עבודתנו לאל ית' בכל לבבנו כלומר בכוונה רצויה שלימה לשמו ובאין הרהור רע, לא שנעשה המצות בלא כונה או על הספק אולי יש בהם תועלת. כענין ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך שהמצוה היא לאהוב את השם בכל לב ולב ושנסתכן באהבתו בנפשנו ובממונו. ומה שדרשו בספרי (פ' עקב) ולעבדו זה התלמוד ד"א זו תפלה אסמכתא היא או לומר שמכלל העבודה שנלמד תורה ושתתפלל אליו בעת הצרות ותהייה עינינו ולבנו אליו לבדו כענין עבדים אל יד אדוניהם.

ונשאל רבינו זצ"ל, אם מדבר בליל שב"ק בישיבה, האם לדבר בשבת על המצב, ומה לדבר, והשיב רבינו, אפשר לדבר בשב"ק, ואם אתה שואל מה הקב"ה מדבר אלינו באסונות אלו, האסון הזה בעקבתא דמשיחא מדבר לנו אמונה, ולבני התורה תאמר גם לגבי חיזוק בלימוד התורה, בהתמדת התורה. (כל משאלותיך פ' בראשית).

וירא בצר להם

מן המיצר קראתי קה, האור החיים (שמות ב' כ"ג) כותב כי אחת מהתפילות המתקבלות היא תפילה שמתוך צרה וכנאמר ביונה (ב') קראתי מצרה ע"ש, והיינו שלא רק שגם תפילה מתוך צרה מתקבלת וכמו שתשובה מתוך צרה מתקבלת ג"כ עיין שערי תשובה (שער א'), אלא שהצרה משמשת כסיבה לקבלת התפילה והרי חזינו שיש מן הראשונים הסוברים שדוקא תפילה בעת צרה היא מן התורה והוסיף ע"ז רבינו זצ"ל, עיין ירושלמי תענית (פ"א ה"א) מתוך ה' דברים נגאלו ישראל ממצרים כו' מתוך צרה שנאמר וירא בצר להם, (שיח שפתותינו הלל).

אין לחוש לפצצות ולעין הרע בבני ברק

אמר רבינו זצ"ל, שאמר לו ידידו הגאון רבי אלעזר צדוק טורצין זצ"ל, שמרן החזו"א זצ"ל אמר לו שאין עין הרע שולט בעיר בני ברק, והסביר רבינו, שזה בגלל ברכתו של מרן החזו"א, וכן היה אומר לכל הבאים אליו להתברך בענין עין הרע, שכבר ברך מרן החזו"א שעין הרע לא תשלוט בבני ברק והחזו"א גירש מכאן את כל המון המזיקים הבאים מעין הרע, (ארחות רבנו ח"ג עמוד ק"ג דרך שיחה עמוד ע"ו). ופעמים אמר דגם בירושלים אין שולט עין הרע מפני קדושתה, וכן בשאר מקומות התורה. ועי' אגרות וכתבים

ובתלמוד ירושלמי מסכת עירובין (פרק י הלכה יא) אי' אין קורין פסוק ע"ג מכה בשם וההן דקרא על יברוחא אסור. בוא וקרא פסוק זה על בני שהוא מתבעת תן עליו ספר או תפילין בשביל שישן אסור. והתני אומרים היו שיר של פגעים בירושלם א"ר יודן כאן עד שלא נפגע וכאן משנפגע. אי זהו שיר פגעים (תהילים ג ב) מה רבו צרי וכל המזמור (שם צא א) יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי. ובביאור רבינו זצ"ל על הירושלמי עירובין (שם) כתב, אין אומרים פ' על המכה ופריך, דאומרים שיר פגועין בירושלים, שיר שהוא שמירה מן המזיקין שהוא יושב בסתר כו', אלמא מותר להגן על עצמו בפסוק, ומשני, כאן משנפגע שיש לו כבר מכה או שמתבעת כבר ובא להתרפאות אסור וכאן עד שלא נפגע ואינו אלא לשמירה שרי, ועיקר הכוונה נראה דכל שלא נפגע אינו אלא מעין תפילה דודאי שרי. ולפי ביאורו עיקר החילוק בצורת אמירתו אם אומרו דרך תפילה או דרך לחש, וכשאומר דרך תפילה שרי גם אחר שיש מכה, וכעין שאנו אומרים תהלים על החולה.

ועי' כע"ז בבית הבחירה להמאירי מסכת שבועות (שם ד"ה כבר ביארנו) הלוחש על המכה בפסוקים וברקיקה אין לו חלק לעולם הבא ובלא ריקה מ"מ איסור יש בו שאסור להתרפאות בדברי תורה ומה שאמרו בששי של שבת (ס"ז א') האי אשתא צמירתא נימא וירא אליו מלאך ה' מתוך הסנה ו"מ שסכנה שאני ולי נראה שאין זה אלא כעין תפלה והבטחה שתבא לו ישועה מתוך גודל הצרות כמו שידוע במשל הסנה שהוא רמז לאומה השפלה שהיתה שם בוערת באש צרות המלך ההוא ואינה כלה בידו הא כל שאומרו דרך לחש אסור ואף שם תירצוה בפנים אחרים ומ"מ בריא שקורא מזמורים ופסוקים כדי שתגין עליו זכות קריאתם לינצל מן הצרות הרי זה מותר.

ובאמת דבפסוקי יושב בסתר אין כ"כ לשון בקשה, רק אומר כי מלאכיו יצווה לך לשמך בכל דרכיך, ובעיקר אינו רק לשונות אמונה ובטחון כגמול עלי אמו, כמו שאומר דהע"ה ממי אירא ה' מעוז חיי ממי אפחד, אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח, אומר לה' מחסי ומצודתי אלקי אבטח בו כי הוא יצילך מפח יקוש, כי אתה ה' מחסי.

וכ"כ בספר החינוך פרשת שופטים (מצוה תקי"ב) גרסינן בשבועות (ט"ו ב') שיר של פגעים בכונרות ובנבלים, ואומר יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי (תהלים צ"א), ואומר ה' מה רבו צרי עד לה' הישועה (שם ג'), ופירוש פגעים, כלומר שאמירת אלו המזמורים תועיל לשמור מן הנזקין, ואמרו בברכות רבי יהושע בן לוי מסדר להו להני קראי וגאני, ואין הדבר חלילה דומה לענין חובר חבר שזכרנו, וכבר אמרו זכרונם לברכה שם על זה, אסור להתרפאות בדברי תורה, אבל הזכירו לומר מזמורים אלו שיש בהם דברים יעוררו הנפש היודע אותם לחסות בה' ולהשים בו כל מבטחו ולקבוע בלבבו יראתו ולסמוך על חסדו וטובו, ומתוך התעוררות על זה יהיה נשמר בלי ספק מכל נזק. וזה שהשיבו בגמרא בענין זה, דקא פריך התם והיכי עביד רבי יהושע כן והאמר רבי יהושע אסור להתרפאות בדברי תורה, ואמרו להגן שאני. כלומר, לא אסרה תורה שיאמר אדם דברי תורה לעורר נפשו לטובה כדי שיגן עליו אותו הזכות לשומרו. שבמזמורים אלו יש דברים המעוררים את הנפש לבטוח בה' ולסמוך על חסדו וטובו ומתוך התעוררות זאת יהיה נשמר מכל נזק.

והפרישה (י"ד סי' קע"ט ס"ק י"ז) כתב, וזה לשונו אבל כשקורא מזמורים כקריאת שמע של לילה שעוסק במצותו של מקום וגם במזמורים שמדברים איך שמציל השם יתברך להבוטחים בו וכוונתו של הקורא הוא שעל ידי זה יצילו השם יתברך בשכר המצוה ובשכר הבטחון שהוא בטוח בהשם יתברך שמציל ומרפא ליראיו וכו' מותר ומצוה לעשות כן.

מדברי רבינו זצ"ל במה להתעורר בעת צרה

נשאל רבינו זצ"ל: העולם שואל דעת רבנו על המצב, מה מבקש ה' מעמנו בעת מלחמה, והשיב רבינו זצ"ל, המלחמה היא להזכיר לנו שאין טבע, ושהכל מהרבוש"ע, ולא כוחי ועוצם ידי. ואמרו שגם מצב הפרנסה קשה מאד בא"י, ויש מחלות רבות בארץ ישראל.

דרך אמונה (סי' קע"ו) שאחר שאמר החזו"א לרא"צ טורצין זצ"ל שבב"ב לא יפול פצצות בודאי יתקיים גם היום אחר פטירתו, וכ"כ רבינו בתשובה בס' לבנימין אמר (עמוד ל"א) במה שאמר החזו"א זצ"ל שאין עין הרע בבני ברק אם הוא רק בזמנו או גם היום דד"ז תלוי בפלוגתא דר"ש ור' יוסי בספרי עקב (סי' ל"ח). וכתב דכדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק דס"ל דנוהג גם אחר פטירת הצדיק (שם עמוד ל"ב).

ונשאל רבינו זצ"ל, כיצד הקהילות יעקב חשש לעין הרע בבני ברק ועשה לחש, הלא ידוע בשם מרן החזו"א זצ"ל שלא יזיק עין הרע בבני ברק, והשיב, החזון איש עצמו שלח אז אליו, ומה שאין עין הרע מזיק בבני ברק, החזון איש אמר כך רק אח"כ בימי זקנותו, ונשאל רבינו, אם כן אולי היה זה רק בחייו, והשיב רבינו, הוא נתן ברכה ומועילה גם להיום, (כל משאלותיך עמוד קע"ה, ועי' בס' שמענו כן ראינו ח"ג פ"ג סי' מ"ח בהערות שהשיב רבינו זצ"ל שתלוי ד"ז במחלוקת בספרי עקב סי' ל"ח אם דברי צדקים בטלין לאחר מיתתו, ופ"א כ' שאין הלכה כר"ש שם ובטל הברכה, אבל במכתב שכ' לרבים ונדפס באגרות וכתבים דרך אמונה ח"א עמוד רכ"ב כ' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד כדאי בברכות ט' א' ור"ש ס"ל דאי"ז קידוש ה' שדברי צדיקים בטלים אחר מיתתו ולא יתכן כן, וגם אמר כן ברבים בשיעור ביא"צ מרן החזו"א בעת המלחמה, ונשאל, אולי החזו"א לא ברח רק קבע כן, והשיב אפשר, ועוד שכל זמן שתלמידיו קיימין שאני, ועי' שם עמוד ק"ב שאמר רבינו בני ברק זה עולם בפ"ע ואין שולט עיה"ד מחוץ לעולם ההוא על העולם של ב"ב).

אני ישן על מיטתי ואתה עושה

כתב בהשגות הרמב"ן לספר המצוות (מצות עשה ה), שמכלל העבודה שנלמד תורה ושנתפלל אליו בעת הצרות ותהייה עיינו ולבנו אליו לבדו כעיני עבדים אל יד אדוניהם. והיינו שסמוך ובטוח באביו שבשמים, ומסיר כל דאגה מלבו, ויודע בבירור, אם אבא שבשמים דואג לי אני לא מודאג, כי הוא לבדו פועל גבורות עושה חדשות בעל מלחמות זורע צדקות מצמיח ישועות, ה' איש מלחמה, ועי' במסכת ע"ז (ב' ב') שאומרים אוה"ע לעת"ל להקב"ה, הרבה מלחמות עשינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא, מלחמות אני עשיתי, שנאמר, ה' איש מלחמה. וכתב שם בחי' הראב"ד, מלחמות אני עשיתי, כלומר, מי שיוצא למלחמות אינו יודע אם לנצח או לינצח, אלא הנצחון מאתי מפני שהייתי יודע שאם תנצחו ותפסידו במלחמה היתם חוזרים על ישראל, נתתי לכם נצחון, והנה לא תקבלו שכר כי אם עונש על זה.

ורבינו זצ"ל בזמן המלחמה היה ישן כגמול עלי אמו ולא התעורר מקול האזעקות, וכבר מצינו במדרש איכה רבה (פתיחות סימן ל), זבדי בן לוי פתח לא האמינו מלכי ארץ וגו', ארבעה מלכים היו מה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הן דוד ואסא ויהושפט וחזקיהו, דוד אמר (תהלים י"ח) **ארדוף אויבי ואשיגם** וגו' אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה כן הה"ד (ש"א ל') ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם, מהו למחרתם, ר"י בן לוי אמר, לשני לילות ויום אחד, היה הקדוש ברוך הוא מאיר לו בלילות בזיקין וברקים כמה דתנינן תמן על הזיקין ועל הזועות ועל הברקים הה"ד (תהלים י"ח) כי אתה תאיר נרי וגו', עמד אסא ואמר **אני אין בי כח להרוג להם אלא אני רודף אותם ואתה עושה**, אמר לו אני עושה שנאמר (דה"ב ב' י"ד) וירדפם אסא וגו' לפני אסא אין כתיב כאן אלא לפני ה' ולפני מחנהו, עמד יהושפט ואמר **אני אין בי כח להרוג ולא לרדוף** אלא **אני אומר שירה ואתה עושה**, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה שנאמר (שם ב' כ') ובעת החלו ברנה ותהלה וגו' עמד חזקיהו ואמר **אני אין בי כח להרוג ולא לרדוף** ולא לומר שירה אלא **אני ישן על מטתי ואתה עושה**, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה שנא' (מ"ב י"ט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור, כמה נשתיר מהם, רב אמר עשרה שנאמר (ישעיה י') ונער יכתבם שכן דרכו של נער להיות כותב יר"ד, ע"כ.

וידוע זכותו של חזקיהו המלך בלימוד התורה בדורו, שאי' עליו במסכת סנהדרין (צ"ד ב') והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך

ועלו מעל צוארך וחבל על מפני שמן, חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. מה עשה, נעץ חרב על פתח בית המדרש, ואמר, כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, וידע שכאן המלחמה בפתח ביהמ"ד, שאחר שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו שולטות, כמו שאמרו בב"ר פרשת תולדות (פס"ה סי' כ') לכו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלהן ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן אין אתם יכולים להזדווג להם שכך הבטיחון אביהן ואמר להם הקול קול יעקב בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו, ויכול לבטוח בהקב"ה, וזה ענין כגמול עלי אמו שישן בשלוח על מיטתו וסמוך ובטוח באביו שבשמים.

אין לפחד רק מעבירות

כתב רבינו זצ"ל בארחות יוסר (סי' כ"ז), יש אנשים שמפחדים תמיד ומתייראים מכל מיני פורעניות כגון ממחלות וממלחמות והם כל ימיהם בפחדים ורעדות ודאגות מכל מיני דברים שמא יהי' כך ושמא כך ויש שמרוב פחדים מתייראין לנסוע למקום אחר ויש שמתייראים לצאת מביתם ר"ל וזו הנהגה מאד לא טובה כמ"ש בברכות (ס' א') ההוא תלמידא דהוה אזיל בתרי' דר' ישמעאל בר' יוסי בשוקא דציון חזי' דקא מפחד א"ל חטאה את, והדאגות מזיק לגוף וגורם לכל מיני מחלות ר"ל, כמ"ש בסנהדרין (ק' ב') לא תיעול דו"א (דאגה) בלבך דגברי גבורין קטל דו"א, וכל זה בא ממיעוט אמונה, שאם הי' מאמין באמונה שלמה שהכל בא מהקב"ה ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה א"כ מה לו לפחד, אם ח"ו נגזר עליו אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' ואם לא נגזר אין לו מה להתיירא, ואנחנו תמיד כל רגע ביד ה' בין בזמן מלחמה ובין בזמן שלום, והרבה דרכים למקום, ואין לפחד רק מהקב"ה ולפחד שמא יעבור על א' מהעבירות ח"ו או לא יקיים המצות וחוש מזה אין לפחד כלום, ואע"ג דמצינו שצריך זהירות כמ"ש ב"ק (ס' ב') דבר בעיר כנס רגליך רעב בעיר פזר רגליך זהו מדין השתדלות בכל דבר מה שאפשר [עי' דעת נוטה פ' לך אות מ"ה], אבל הפחדים והדאגות אין להם מקום, ובסנהדרין (ק' ב') אמרו כל ימי עני רעים זה שדעתו קצרה פירש"י משים ללבו כו' ודואג על כל מה שעתידי לבא עליו וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה פירש"י ואינו משים ללבו דאגה כ"כ ואין לדאוג רק על התורה ומצות כמו שאמרו אשרי אדם מפחד תמיד, ההוא בד"ת כתיב, ויש להתפלל להקב"ה שיהא הכל טוב ולא יותר, ושבחו חז"ל (בתענית כ"ב א') לאנשים ששמחים תמיד ומשמחים אחרים ואמרו שהם בני עוה"ב.

אמירת נשמת כשמתעורר בעת אזעקה

נשאל רבינו זצ"ל, במי שמתעורר באמצע השינה ולא ברח עוד ברכות התורה מה יעשה, והשיב שיוכל להרהר בשמות תנאים ואמוראים שאין זה דברים בטלים וגם אינו תורה ממש, או לומר נשמת שאין זה דברי תורה, וכך אמרה הרבנית ע"ה בשמו, וכך נהג רבינו זצ"ל בעצמו, (אלא ד"א של הלכה פ"ג ס"ה, וכן אמר רבינו זצ"ל, שנהג בעת שהיה אזעקה והתעורר שאמר נשמת, עי' תורת אמת ח"ג עמוד י"ג שאמר לי רבי יצחק משה קוק שליט"א שבא לרבנו בעת מלחמת המפרץ ושאל האם כשמתעורר בלילה יכול לומר תהלים לפני ברכוה"ת, וענה לו אתם יכולים לעשות מה שאני עושה, תאמר 'נשמת', שזה ודאי אפשר לומר קודם ברכוה"ת, (אולי חוץ מהפסוק שבסוף נשמת ככתוב כל עצמות, ולאמירת ש"ש צריך עכ"פ נט"ו או לנקות במידי דמנקי, וכל שאומרו דרך תפילה אי"ז תורה אע"פ שנוסח נשמת כתוב ברמב"ם, וא"ל בן רבינו זצ"ל, שכן השיב לאמו הרבנית ע"ה, אבל הוא עצמו ישן כגמול עלי אמו ולא שמע כלל האזעקה, וגם כשמסר שיעור בירושלמי קידושין ובאמצע דף כ"ג היה אזעקה, לא שמע כלל וכשאמרו לו שיש אזעקה אמר תשארו פה, וכשאמרו שאצל הרב שך הפסיקו השיעור, אמר לא היו צרכים להפסיק, וכשאמרו לו לומר תהלים אמר תורידו את התריסים ובזה תצאו חובת השתדלות, ועי' בגמ' ב"ק ס' ב' מקרא דלך עמי בא בחדריך וסגור דלתך, רבא בעידן רתחא הוי סכר כו', דכתיב, כי עלה מות בחלוניו).

שנים קדמוניות על גדולי הדורות פרק 147

עובדות חדשות ומדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שנים קדמוניות - השבועות הבאים בעזה:

הגה"צ רבי שמואל הונטר זצ"ל (י"ט סיון תשל"ז) | הגה"ד יוסף גולדנבל זצ"ל מגויסדי הישיבה והכולל באפקים
רבו הטאון השאגת אריה זצוק"ל (ט"ו תמוז תקנ"ה) | הגה"ד אברהם דוב לוי זצ"ל אב"ד לעניני יוחסין בירושלים.
נשמה לקבל מקוראיו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל
הרה"ג רבי זרח שפירא ז"ל ממקורבי החז"א (י"ב סיון)

מתולדותיו

רבי זרח שפירא זצ"ל נולד באלול תרע"ד בעיר 'גרודנא', וכאשר למד בראדן זכה להתקרב אל מרן החפץ חיים זי"ע, בשנת תרצ"ג עלה לארץ ישראל ולמד בישיבת חברון וזכה להתקרב ולשמש את מרן החזון איש זי"ע. אחרי כן התקרב מאוד למרן הגרי"ז מברסק זי"ע, והיה מאלו שפתחו בשליחותו את המוסד 'סנהדריה' במטרה לתת לילדי 'טהרן' פליטי השואה חינוך תורני, לימים עקר לארצות הברית והשתקע שם. היה מצוין בג' עמודי עולם וזכה לשיבה טובה. נלב"ע בשיבה טובה י"ב סיון תשס"ח, ומאמר מצוין ומקיף לזכרו מופיע בספר 'ישורון כרך כ"ו עמוד תשכ"ב.

רבי זרח שפירא ז"ל

"אונזרע" ידיד"

רבינו הכיר את רבי זרח עוד מתקופת בחרותו, מאז הסתופף בצילו של מרן החזון איש, ולא אחת התבטא בפני בני משפחתו כי "רבי זרח איז א'אונזרע ידיד" (רבי זרח הוא ידיד מ'שלנו"). בהמשך השנים כאשר עבר ר' זרח להתגורר בארצות הברית, כמעט ולא פגש ברבינו, אך כשהיה מזדמן לארץ ישראל הקפיד להיכנס לבקר את ידידיו משכבר הימים, וביניהם רבינו זי"ע. בהלווייתו שהתקיימה בבני ברק ויצאה מהיכל כולל 'חזון איש' השתתף רבינו, ונותר בה זמן מה כדי לחלוק לו כבוד אחרון.

השדכנית של ר' זרח ורעייתו ע"ה

בשנת תש"ו בא רבי זרח בברית האירוסין עם רעייתו ע"ה, שהיתה פליטת שואה. השדכנית היתה אמו של רבינו, הרבנית מרים קניבסקי ע"ה, שניהלה בפרק הזמן ההוא בבני ברק מוסד לפליטות בשם 'בית שרה שניר' ושם למדה הנערה. שמחת האירוסין התקיימה בבית הורי רבינו, מרן הסטיפלער והרבנית ע"ה, כאשר הסטיפלער הוא זה שכתב את שטר התנאים בכתב ידו (ישורון כרך כ"ו עמוד תשכ"ו).

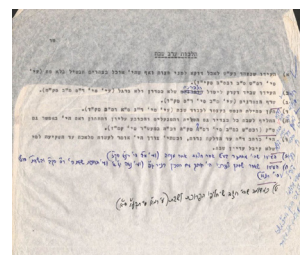
עד החתונה זה יצא

סח רבינו: בין האירוסין לחתונה של רבי זרח, קרה לכלתו מקרה לא נעים. היא בלעה בטעות... מחט. היא פנתה במהירות לבית החולים, הרופאים ניסו ובדקו אך לא ידעו כיצד לעזור, הם לא יכלו להוציא את המחט. ר' זרח מצידו רץ במהירות אל מרן החזון איש, והזכיר את צרת ארוסתו, החזון איש הרגיעו "אל דאגה, עד החתונה המחט תצא", וכך היה. ביום החתונה המחט יצאה!

זכרונות מהחזון איש

כאשר עסק רבינו בכתובת פסקי הלכה והנהגה ששמע וראה אצל מרן החזון איש, הוא פנה לתלמידים רבים ששהו בצילו של האילן הגדול, ביניהם רבי זרח, שיכתבו לו זכרונות שראו בעצמם אצל החזון איש.

רבי זרח אכן עשה כמצוותו, ורשם עשרות פסקי הלכה שקיבל מהחזון איש או שהיה להם עד ראיה, ושלח את הכל לרבינו. כאשר תכריך הדפים הגיעו אל רבינו הוא שמח מאוד, ועבר עליהם בעיון ואף העיר בכתב ידו בכמה מקומות (הלא המה מודפסים בקובץ ישורון הנוכרי), וכמה מהדברים הוא אף העתיק לעצמו למזכרת. לימים הדברים ראו אור בספר "קונטרס הזכרונות" מכתב ידו של רבינו.

מסמך מרתק: הנהגות החזון איש על הלכות ערב שבת מכתב יד רבינו עם הוספות, ולמטה הוספה מרבי מאיר גריימן שליט"א

שדכנות גאלט

סיפר בנו רבי זלמן שפירא שליט"א: עשרות שנים חלפו ור' זרח כבר היה זקן ושבע ימים, ובשנת תשס"ד, הגיע רבי זרח לארץ ישראל, כדרכו הוא גם נכנס אל רבינו להקביל את פניו. אחר ששמחו השניים להתראות זה לזה, פנה ר' זרח אל רבינו ואמר שיש לו בקשה, שהנה עד היום לא שילם 'שדכנות גאלט' לאמו הרבנית ע"ה שהיתה השדכנית שלו, ומכיון שרבינו הוא בן יחיד ויורש, הוא רוצה לשלם לו דמי שדכנות...

על אתר אמר לו רבינו:

כבר שילמת לי ---

פסקי ההלכות שמסרת לי בזמנו על החזון איש, הם הם התשלום הטוב ביותר ---

אבל רבי זרח, בצדקותו וביראתו, לא ויתר, ולבסוף התעקש לשלם לרבינו דמי שדכנות... (מחתנו ר"מ גיברלטר שליט"א)

פרסום ראשון: רבי זרח שפירא בבית רבינו - שנת תשס"ד

הלכות מהחזון איש

כאמור לעיל, רבי זרח שלח לרבינו את זכרונותיו מהחזון איש, ורבינו ראה בו בר-סמך והעתיק הרבה מהם בספרו 'קונטרס הזכרונות', וכדי שיהיו הדברים לעלוי נשמתו נביא כמה מפסקיו בעניני שבת:

(סימן כ', סעיף ד') התיר לסחוט תפוז בשבת לתוך אוכל. ר' זרח שפירא, ועיין שונה הלכות סימן ש"כ דין ב' ה' ז'.

(סימן כ' סעיף י"ח) כתישת בנגות או סרדינים מותר רק על ידי שינוי. רבי יוסף אברהם וולף ז"ל, וכן כתב לי ר' זרח שפירא שהתיר לרסק בננה בשני קצת, ועיין חזון איש אורח חיים סימן נ"ז ד"ה נמצאו, ושונה הלכות סימן ש"כ"א דין כ"ב, ועיין קובץ אגרות חלק ב' אות מ"ב.

(סימן כ' סעיף ע"ב) מי קרח אין נחשבין למוקצה משום נולד. ר' זרח שפירא ז"ל, ועיין שונה הלכות סימן ש"כ דין י"ד.

(סימן כ' סעיף ק"ב) שאלוהו אם מותר להשתמש בבגנות של תנובה שנעבדו בשבת, והשיב שזה איסור מוסרי. ר' זרח שפירא ז"ל.

להוסיף מים במיץ ענבים

אחד ההלכות שהתפרסמו מאוד בשמו של ר' זרח, היה בענין כמות המים שאפשר להוסיף במיץ ענבים, והיות והדברים הם חידוש גדול, הן הופיעו בי מדרשא משמו של רבינו שקיבל את הדברים.

וכן כותב הגר"נ קרליץ זצ"ל (בספר חוט שני חלק ד' עמוד ק') "שמענו מהגר"ח קניבסקי שליט"א שהרה"ג זרח שפירא העיד שמרן החזון איש התיר להוסיף במיץ ענבים עד מחצית מים", אכן רבינו עצמו היה מוסיף בעל פה כי לא ברור לו טעמו ומקורו של החזון איש, ובקונטרס הזכרונות דקדק רבינו וכתב (סימן י"ג סעיף ה') "אמר [החזון איש] שביינות שלנו אפשר להוסיף עד שליש מים, ולברך עליו בורא פרי הגפן ולקדש עליו, ור' זרח שפירא ז"ל העיד שהתיר במיץ ענבים להוסיף עד מחצה מים, ואולי עד שליש יין ושני שליש מים, [ומסיים רבינו:] וצריך עיון."

יש"כ לבנו הרה"ג ר' ישעיהו זליג שפירא
וחתנו הרה"ג רבי משה גיברלטר שליט"א
על עזרתם